

GEOGRAFIES DEL VENT DE PERE GOMILA I BASSA, UNES NOTES SUGGERIDORES PER A LA LECTURA

Miquel À. Marquès Sintes
Centre d'Estudis Locals d'Alaior

(Text llegit a la presentació del llibre *Geografies del vent*, de Pere Gomila i Bassa, a la Sala d'Activitats Ciutadanes de l'Ajuntament d'Alaior dia 16 d'abril de 2015)

Moltes gràcies a Editorial Arrela i als amics Ariadna Ferrer i Guillem Alfocea per haver editat aquest preciós llibre; a Pere Gomila per haver creat aquest poemari i convidar-me a participar en aquesta vetlada, per a mi sempre un dia de festa quan es tracta de presentar un nou llibre, i al Centre d'Estudis Locals d'Alaior (CEL) per haver organitzat aquesta festa a Alaior.

Cada lectura ens genera sentiments o ens suggereix idees.

A mi *Geografies del vent* m'ha fet recordar experiències vitals, espolsar records personals i reviure activitats compartides amb Pere Gomila i la resta de companys de la revista *S'Ull de Sol* (són prop de vint-i-cinc anys de fer camí junts), o bé moments d'infantesa, com la visita al pou de na Patarrà amb els meus companys d'escola.

Pere Gomila amb el darrer poemari, *Geografies del vent*

Som davant una obra de reflexions i sentiments lligats per les paraules del poeta; davant un llibre, un gran regal per als lectors, que ens fa reflexionar sobre aspectes tan diversos com la vida, els records, els sentiments, el territori que ens envolta i el nostre patrimoni, que l'haurem de saber fer sobreviure al nostre temps si volem conservar l'arrel de la nostra identitat.

Agraïts estam d'un magnífic recital poètic fet l'any 2013, en el marc de les IX Jornades d'Història Local i Patrimoni Cultural de Menorca, quan Pere Gomila va reunir un estol de poetes en aquesta mateixa sala per dedicar sentits poemes al nostre patrimoni talaiòtic, llavors ja pendent de si era declarat o no patrimoni de la humanitat.

Ens recorda també aquelles sortides pel camp a la recerca d'arbres singulars, dits així per un govern llunyà. O encara més sortides de tardor per a la trobada d'esclata-sangs i altres bolets mengívols.

I sempre atent al que ens envolta, com ara la nova vida que li toca viure al veí del carrer des Banyer, un convent en obres des de fa massa temps, sense veure-hi una fi aclarida, en mans de propietaris també llunyans i mig sords.

I què puc dir de les aventures editorials, revistes, llibres i altres productes culturals que ha sabut apadrinar durant tants anys. Molt agraït, Pere, per la teva sensibilitat cap a la cultura i el patrimoni cultural.

Anem, idò, al principi de la lectura d'aquest poemari. No és estrany que en Pere hagi donat vida a un llibre com aquest. L'home, el poeta, viu el seu entorn. I el temps ha fet que visqui i valori el nostre patrimoni cultural.

La lectura del poemari em suggereix la importància de la coneixença del nostre territori. Molts poemes generen idees, sentiments, ens fan veure amb altres ulls tot allò que ens envolta, des de la lectura serena, enfora del ritme actual de la vida que ens toca viure.

La prologuista, Nora Albert, ens parla del pas del temps, del paisatge i l'ésser humà integrat en el paisatge. Em permetreu que recordi la fórmula química de sempre: cultura, territori, llengua i patrimoni cultural sumats ens donen la nostra identitat. I us puc assegurar que aquests quatre elements els trobareu a bastament en *Geografies del vent*.

El patrimoni cultural és referència constant i inevitable en els seus cinquanta-set poemes. La pròpia terra és origen del treball, de molts oficis artesans i dels noms de lloc, avui en perill d'oblidar-nos-en. Abans tot conreat i ben eixeremat; avui pocs llocs en explotació, camins intransitables i ullastres naixent pertot arreu.

Un cas concret. "Formatell" és un poema ric en continguts. Records del poeta, que parla de cultura, llengua, de casats de pagesos en procés d'oblit i de feines d'estiu. I també és el poema que va obrir fa vuit anys enrere un acte dedicat als cinquanta anys de treball i lluita de la cooperativa de Sant Llorenç per donar suport als pagesos menorquins.

La nostra llengua, un dels patrimonis més singulars que tenim els menorquins, com ho són les navetes o les taules, avui pel camí de ser declarades patrimoni de la humanitat, es veu reflectida en diversos poemes. Així, a "Alzina de s'Artiga Vella" comença

parlant d'un arbre vell, singular, de la mateixa manera que la parla "perdura com l'alzina enmig de totes les ventades" per acabar dient "els arbres emblemàtics que perduren, el pi de les tres branques, el país que parla aquesta llengua en què jo escric".

La torre de Fornells ens ajuda a descobrir l'altre patrimoni cultural. Parlam de jaciments arqueològics i de grans edificis històrics. I aquesta família es completa amb les defenses militars, els béns etnològics, les nostres festes i costums, els arxius i els jaciments geològics. Aquí, el poeta sap definir, millor que ningú, com és un bé patrimonial. Escoltau com ens descriu la torre de defensa militar:

"[...] Un cercle clos, elemental,
que es dreça a la defensa
de bàrbars traïdors
de les pors més profundes [...]"

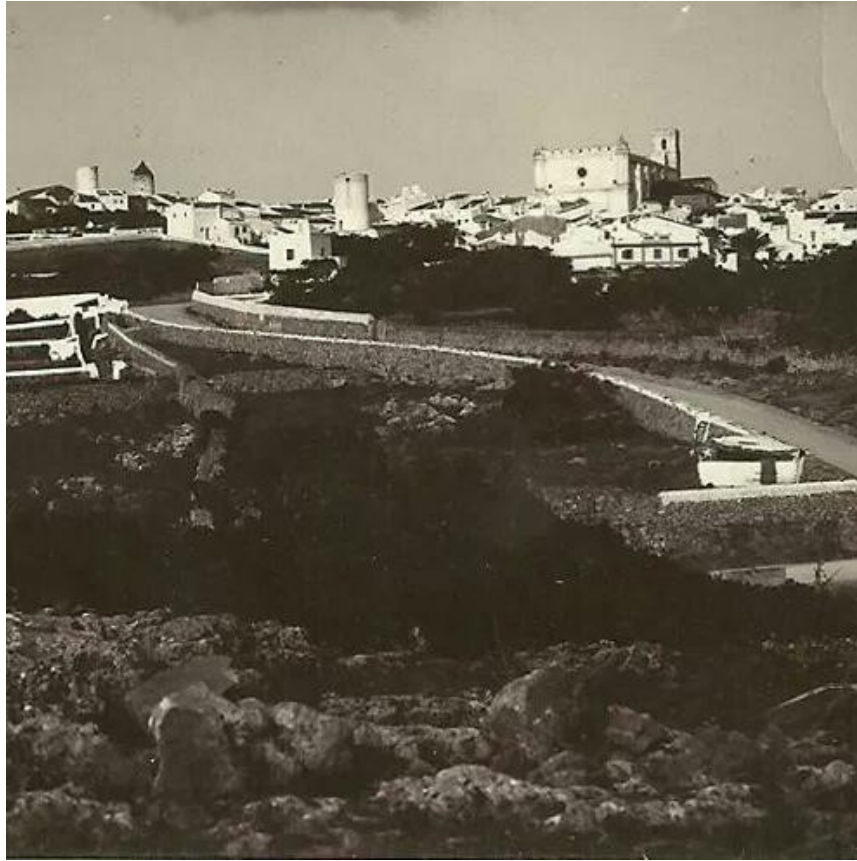

Convent de Sant Diego d'Alaior. Visita guiada a l'immoble el passat mes de febrer

Del convent de Sant Diego, just una pinzellada. El seu poema, magnífic, vibrant, sentit, dibuixa amb les paraules ben lligades la història del que va ser i és es Convent, "...nucli d'un món petit amb mil històries".

El poema ens recorda que tot allò que avui consideram patrimoni va ser construït per donar un servei, una funció que ha perdut o s'ha canviat. I nosaltres, hereus d'aquest patrimoni, hem de ser conscients del que tenim, d'on ve i donar-hi un ús adequat per evitar-ne la pèrdua.

Un altre aspecte és la Guerra Civil. Si fa una setmana presentàvem el llibre de les X Jornades amb un capítol dedicat al batle Penys, en aquesta ocasió alguns dels poemes ens deixondeixen per recordar els fets, perquè no es tornin a repetir, el genocidi, els menorquins que acabaren als camps de concentració francesos i nazis, i les conseqüències d'una postguerra feixuga viscuda per tota una societat.

Racons d'Alaior, essència dels records de joventut del poeta

I arribam al Camí de Cavalls. És un altre ésser viu, com ho és la resta del patrimoni cultural. I així el reconeix i li parla en Pere. Mai un element patrimonial d'aquesta categoria ens ha donat tant de joc per veure els records d'una comunitat. I és que aquest camí és vorejat per tots els tipus possibles de patrimoni cultural. Cada poema és una senya d'identitat que ens serveix per reconèixer-ho i reconèixer-nos. Al poema "Sínia de cala en Turqueta" ens diu:

“[...] Avui és patrimoni que salvam
d'un oblit que s'estén inexorable
i d'aquells mots que ja no entén ningú.”

Per açò, més que mai hem de treballar per evitar oblits i pèrdues culturals, sempre valorant els artesans d'un temps en què la feina era ben feta, amb enginy i gairebé sense maquinària.

Quan ens parla dels barrancs, del prat de Son Bou, de les fonts i de l'albufera des Grau ens fa recordar que la natura és el patrimoni universal de tot ésser humà. D'aquest primer neix el patrimoni cultural, que queda com a record d'un temps passat del qual hem d'aprendre.

Tot i que la mà de l'home també pot ser el gran perill, ràpid, esquiu i traïdor, que fa perillar el patrimoni, el de tots nosaltres. En definitiva, un futur incert a causa d'un urbanisme escampat per l'illa que en ocasions no es regeix pel sentit comú. Açò ens ho suggereix el poema "Fonts":

“[...] El raig perdut en ocis sense feda,
la salabor pudent,
nitrats, clorurs,
els pous...
La set.”

Salines de la Concepció de Fornells, properes al Camí de Cavalls

L'albufera des Grau és l'exemple de l'urbanisme com a únic argument de l'avanç social i econòmic... d'uns quants. Faltava, i potser encara falta, un poc de seny davant la intervenció humana sobre el nostre territori. Avui, aquella albufera, convertida en el cor de Menorca, en el centre d'una reserva de biosfera, ens hauria de fer cercar l'equilibri, de veritat, per viure a l'illa.

I què podem dir dels noms de lloc? Al poema “Topònims” ens els defineix:

“[...] Conserven la memòria de la terra,
les arrels en les formes de la llengua,
manifesten qui som perquè anomenen
la nostra geografia sense dubtes
en cada un dels detalls que la componen.”

Hem de valorar els topònims, els nostres topònims, és a dir les paraules que defineixen un lloc, un indret, un carrer, un racó. I n'està ple, de topònims. I com solc dir, normalment cadascun té un origen lògic que explica per què aquell lloc concret s'anomena d'aquella manera i no d'una altra.

Formatell, Tirant, Calesfonts, Atalis, es Fossar, molí de l'Àngel, Maó, Cala Galdana, s'Artiga Vella, Son Boter... Tots ens conten una part de la nostra història i formen part de la nostra identitat.

Costa de Llimpa, a l'inici del camí de Binixems. Els noms ens situen al territori

Us anim no només a llegir, sinó a rellegir, aquest poemari tantes vegades com faci falta. Us adonareu que és una obra poètica nascuda des del coneixement personal i col·lectiu.

Perquè, al cap i a la fi, tot és patrimoni cultural: els noms dels llocs, els grans edificis, les restes arqueològiques, la nostra llengua, el camp, les festes tradicionals, les sínies i els pous de torn construïts pels nostres avantpassats.

El patrimoni cultural el podem perdre irremeiablement. Molts dels poemes d'aquest llibre són un avís del patrimoni, la llengua, el territori i la identitat que podem perdre. Un segle enrere, Francesc d'Albranca ja veia que un patrimoni tan nostre com les llegendes i les dites populars es perdria. Si més no, pensau-hi!

Pere, em permetràs que avui aprofiti l'ocasió: voldria més vetllades poètiques meravelloses i sentides; voldria més *Illanvers*, la pedrera dels poetes menorquins.

Moltes gràcies, Pere, per aquest llibre ple de sentiments, coneixements i records. Moltes gràcies, Ariadna i Guillem, per haver donat veu a Pere Gomila a la vostra editorial. I, per què no, em permetreu que parli d'un poemari-guia cultural i potser turística. Em fa ganes d'agafar-lo i anar a llegir els poemes a cada indret descrit. Perquè, al cap i a la fi, a cada lloc viurem i reviuem la nostra illa, la nostra cultura, el nostre patrimoni cultural.